

Nr 291.

Av herr **Lindgren**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken m. m.*

I propositionen nr 125, till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken samt till lag om stads läggande under landsrätt.

Med ifrågavarande lagförslag avses att Kungl. Maj:t skall erhålla rätt att *dels* efter framställning av vederbörande stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke, *dels*, i visst fall, utan stadens samtycke, å administrativ väg förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden läggas under landsrätt.

Befogenhet att utan stads samtycke förordna om upphörande av stadens rådhusrätt och stadens läggande under landsrätt skulle enligt förslaget tillkomma Kungl. Maj:t beträffande stad, vars folkmängd understiger 4,000 personer. Förutsättning för sådan tvångsförläggning skall dock vara, att borgmästaretjänsten i staden blivit ledig samt att Kungl. Maj:t, efter det utredning i ärendet förebragts och staden i viss ordning blivit hörd, funnit stadens läggande under landsrätt vara »till gagn för rättsvården och icke för staden medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet».

De städer, som enligt nuvarande folkmängdsförhållanden skulle drabbas av sådan tvångsförläggning och sålunda mot sin vilja kunna berövas sina nuvarande, av dem själva bekostade domstolar, äro till antalet 27 samt finnas angivna i propositionen å sid. 17.

Av propositionen jämte därvid fogade utdrag ur i frågan hörda myndigheters yttranden framgår, att mycket stor meningsskiljaktighet rått angående lämpligheten av att Kungl. Maj:t nu tilldelas befogenhet att förordna om stads tvångsförläggning under landsrätt, varjämte allmänt erkännes, att frågan är av den mest grannlaga natur och kräver största varsamhet av lagstiftaren.

Under sådana förhållanden är det givetvis av vikt, att synnerlig uppmärksamhet ägnas denna fråga samt att det noggrant utredes, huruvida *behov* för närvarande kan anses föreligga att mot deras vilja beröva ett avsevärt antal städer deras av ålder innehavda och, enligt vad utredningen visar, av dem högt uppskattade rättighet till egen jurisdiktion, vilka *konsekvenser* sådan tvångsförläggning kan medföra bland annat i fråga om kostnader för statsverket.

Vad då först angår själva behovet av att nu åvägbringa lagstiftning om tvångsförläggning av vissa städer under landsrätt framgår av propositionen, att ärendet, sådant det nu föreligger, haft sin utgångspunkt i frågan, om åvägbringande av garantier för att de mindre städerna bereda sina domare sådana löneförmåner, att för befattningen kvalificerade personer kunna erhållas. Utredningen giver emellertid oförtydligt vid handen, att ur nämnda synpunkt stöd icke kan hämtas för införande av tvångsförläggningsinstitutet. Även i propositionen vitsordas, (sid. 24) att enligt hittills vunnen erfarenhet »städerna i allmänhet varit villiga att för bibehållande av den egna jurisdiktionen underkasta sig betydande ekonomiska uppoffringar», en omständighet, som ju i övrigt är ett bevis för det stora värde städerna sätta på bibehållandet av denna egna jurisdiktion; i ett av de avgivna yttrandena uttalas, att städerna »på ett undantag när funnit sig i av Kungl. Maj:t föreskrivna villkor för stadsmyndigheternas värdiga uppehållande», och det särskilt i denna del av ärendet sakkunniga Svenska stadsförbundets styrelse uttalar, att »genom utredningen intet framkommit, som kan giva stöd åt den uppfattningen, att städerna i allmänhet skulle vilja undandraga sig förpliktelsen att bestå rådhusrätternas ledamöter med så goda löner, som hänsynen till rättsskipningens behöriga uppehållande kräver». Framförallt har det visat sig omöjligt att ur nämnda synpunkt vinna stöd för den föreslagna åtgärden, sedan Justitiekanslersämbetet uttalat, att därest stad skulle vägra bestå rättvisans handhavare en lön som kunde anses skälig, en dylik vägran kunde korrigeras genom den vida enklare åtgärden, att Kungl. Maj:t vid underställning höjer vederbörande lönestat, vilken befogenhet Kungl. Maj:t enligt Justitiekanslersämbetets uttalande redan nu äger.

Enligt vad av propositionen framgår har frågan om tvångsförläggning av städer under landsrätt nu ock avkopplats från sambandet med avlöningsförhållandena för de mindre städernas domare och upptagits såsom ett därifrån skilt ämne, varvid i propositionen (sid. 7) uttalas, att anledning icke syntes föreligga att i detta sammanhang upptaga jämväl frågan om stadsdomarnes avlöningsförhållanden.

Stöd för den föreslagna lagstiftningen om tvångsförläggning sökas nu dels i den allmänna rättsvårdens krav, dels och framför allt i den förmenta nödvändigheten att redan nu genomföra sagda lagstiftning på grund av den rättegångsreform, som förberedes.

Det torde därför böra undersökas, huruvida de skäl, som ur nämnda synpunkter i propositionen förebringas till stöd för det framlagda förslaget, kunna anses motivera en åtgärd av så grannliga beskaffenhet, som att mot vissa städers vilja beröva dem domstolar, vilka de av ålder äga, själva bekosta och till vilka de äga fullt förtroende, samt förlägga städerna under landsrätt.

Av alla torde erkännas behovet av en grundlig reform av vårt rättegångsväsen, och om det mål, som därvid bör eftersträvas, torde väl ock enighet råda, nämligen att rättsskipningen bör göras så säker, så snabb och så billig, som omständigheterna medgiva. Medlen för uppnående av detta mål äro däremot i vårt land liksom i andra länder mycket omdiskuterade.

Frågan om genomförande av en rättegångsreform synes dessvärre vara myc-

ket svårlöst. Trots det att bristerna i vår rättegångsordning sedan årtionden från olika håll belysts, såväl av jurister som lekmän, trots det att, för att nu ej erinra om äldre reformförslag, Nya lagberedningen år 1884 framlade ett vidlyftigt principbetänkande rörande ny rättegångsordning, vilket därefter dels ytterligare granskades i Förstärkta lagberedningens år 1887 avgivna yttrande, dels gav upphov till ej så få broschyrer samt tidskrifts- och tidningsuppsatser, trots det att bristerna i franskt, italienskt, schweiziskt, tyskt och österrikiskt rättegångsväsende under senare år livligt belysts i dessa länders litteratur och en mångfald reformförslag framkommit, vilka kunna tjäna svenska reformatorer till ledning, har den sedan år 1911 arbetande och med rikliga anslag av riksdagen försedda processkommissionen ännu icke funnit sig vara i tillfälle att framlägga ett principbetänkande för frågans lösning. Tiden synes nu visserligen snart vara inne, då detta principbetänkande kommer, men därifrån och till ett slutligt formulerat, av erforderliga ekonomiska utredningar åtföljt reformförslag av beskaffenhet att vinna statsmakternas bifall torde dock steget vara långt.

Den första fråga, som med avseende å det nu föreliggande ärendet framställer sig, måste därför givetvis bliva denna: Då allmän enighet råder om behovet av en grundlig rättegångsreform, då avsevärda brister allmänt anses vidlåda den nuvarande rättsskipningen såväl i under- som överdomstolar och då en kommission sedan länge arbetar på reformfrågans lösning, kan det verkligen sägas, att de särskilda brister, som anses vidlåda de smärre statsdomstolarna äro så flagranta, att allmänt behov ur den allmänna rättsvårdens synpunkt föreligger att omedelbart vidtaga åtgärder enbart med avseende å dem?

Uppenbarligen icke. De brister, som må vidlåda våra smärre stadsdomstolar, kunna givetvis icke ur allmän rättsvårdssynpunkt konstituera ett särskilt trängande reformbehov på grund av det ringa antalet vid dem handlagda mål och vid det förhållandet, att de personer, som i främsta rummet beröras av dessa domstolars rättsskipning, nämligen befolkningen i de smärre städerna, upprepade gånger uttalat sitt förtroende för dessa domstolar och t. o. m. vitsordats vara villiga att vidkännas stora ekonomiska uppoffringar för att få behålla dem. Allmänhetens förtroende för domstolarna är utan tvivel en mycket viktig faktor att beakta vid en rättegångsreform, och det ligger därför, vill det synas, mycken sanning i vad en av de i ärendet hörda myndigheterna uttalat (propositionen sid. 37) nämligen, att själva det faktum, att under senare tid blott två av de mindre städerna uttalat sig för landsrättsförläggning, medan övriga städer, som behandlat detta spørsmål, motsatt sig ifrågavarande åtgärd, väl borde »inför en klok lagstiftning i vår demokratiska tid väga ofantligt mera än det förhållandet, att på grunder, vilkas hållbarhet ej visats, något mindretal ämbetsmän kommit till den övertygelsen, att landsrättsförläggning redan nu bör i största omfattning anordnas».

Härtill kommer, att varken i propositionen eller hos de hörda myndigheterna verkliga vittnesbörd om åtgärdens omedelbara nödvändighet ur allmän rättsvårdssynpunkt framkommit, utan förslaget stödjer sig härutinnan egentligen endast på allmänna antaganden. Processkommissionen har visserligen i sitt i

propositionen åberopade yttrande anfört, vad som ock må erkännas vara i största allmänhet sett ganska riktigt, att det i regel kan befaras, att domare, som ha alltför litet antal mål att handlägga kunna väntas »snart nog gå tillbaka i skicklighet och erfarenhet i stället för att vidare utvecklas». Propositionen medgiver emellertid (sid. 17) att detta förhållande *icke* givit direkta och påtagliga utslag, exempelvis däri, att avgörandena från de mindre områdenas domstolar skulle uppvisa en relativt hög kassationsprocent.

Den allmänna principen, att domkretsarna böra vara så stora, att domaren genom en krävande sysselsättning med egentliga rättegångsmål vinner allsidig erfarenhet, godkännes naturligen av alla. Förhållandet är emellertid, att såsom i propositionen (sid. 17) även antydes, missförhållanden härutinnan bestå jämväl med avseende å landsbygden. En granskning av rättsstatistiken torde giva vid handen, att blott de större rådhusrätterna samt de större häradsrätterna fylla de krav, som i detta avseende böra ur principiell synpunkt uppställas. Här nedan sammanställas uppgifter härutinnan, vilka ådagalägga, att en jämförelse i nämnda hänseende mellan, å ena sidan, de rådhusrätter, om vilkas tvångsförläggning i propositionen är fråga, samt, å andra sidan, åtskilliga andra rådhusrätter, som ej enligt förslaget underkastats tvångsförläggning, ej visar en så särdeles stark efterblivenhet i nämnda hänseende för förstnämnda städers vidkommande. Tvärtom ger sammanställningen vid handen, att reformbehov i förevarande avseende jämväl och i vissa fall i högre grad skulle föreligga beträffande stadsdomstolar, om vilkas tvångsförläggning nu ej är fråga.

Nu påpekade förhållande innehåller givetvis delvis förklaringen till att, såsom i propositionen medgives, det ej kan statistiskt påvisas, att de smärre rådhusrätterna äro så kvalitativt underlägsna domstolarna i övrigt, att rena tvångsåtgärder med avseende på dem äro av nöden. Tvärtom innehålla handlingarna auktoritativa vitsord i motsatt riktning. Landets största hovrätt, Kungl. Svea Hovrätt, har visserligen tillstyrkt tvångsförläggningensinstitutet, men enligt vad protokoll från Kungl. Hovrättens behandling av ärendet utvisar, hava i ärendets behandling i Kungl. Hovrätten endast deltagit fem ledamöter, nämligen tre hovrättsråd, varav en Kungl. Hovrättens t. f. president, samt två extra ordinarie assessorer. Tillstyrkandet har lämnats av t. f. presidenten med instämmande av de två extra ordinarie assessorerna, medan de två övriga ledamöterna, bägge ordinarie hovrättsråd, funnit anledning icke föreligga att för närvarande förorda bifall till remitterade förslaget, i vad det samma avser tvångsförläggning. Dessa båda skiljaktiga ledamöter av Kungl. Hovrätten uttala bland annat i sitt yttrande, att erfarenheten inom Kungl. Hovrätten icke lärer giva vid handen, »att befogade anmärkningar i stort sett kunna riktas mot det sätt, på vilket rättsskipningen i de mindre städerna för närvarande handhaves».

Frågan om önskvärldheten att vid en rättegångsreform utbyta nuvarande små domkretsar mot större sådana är enligt vad av det sålunda anförda torde få anses framgå ett problem, som berör hela vår domstolsorganisation, såväl på landsbygd som i stad, eller med andra ord, hela denna fråga har en mera generell

räckvidd än propositionen ger vid handen. Frågans lösning vad småstäderna beträffar föregriper utan tvivel även i viss mån frågans kommande lösning för landsbygdens vidkommande. Landsbygdens intresse bör därför redan nu beaktas. Väl är det en riktig princip, att domkretsarna ej böra göras för små. I vårt glest befolkade land möter dock tyvärr principens genomförande åtskilliga svårigheter. Göras domkretsarna i angivet syfte tillräckligt stora, bliva avstånden mellan de rättssökande och domstolarna i vissa fall, även med nutida kommunikationer, alltför stora, varigenom kännbara kostnader och olägenheter åsamkas den rättssökande allmänheten. Landsbygdens befolkning är i ganska hög grad intresserad av det sätt, varpå denna princip realiseras. Det bör i detta sammanhang framhållas, att till förmån för små domkretsar med visst fog kan framhållas, att de åvägabringa för folket lättillgängliga domstolar, medan större domstolar för att nödgas medhinna sin arbetsbörda ofta nödgas anlägga sitt arbetssätt mera formalistiskt. Det är i övrigt ganska eget att uppmärksamma att man i Sverige ofta på visst håll med stor sympati omfattar utländska folkdomstolar, freds- och småmåls-(bagatell-)domstolar, men däremot utmönstrar de domstolar av liknande typ, de smärre rådhusrätterna, som vi i Sverige äga. Att nu för småstädernas vidkommande avlysa de små domkretsarna torde få anses innefatta ett principiellt avgörande, vilket inverkar på samma frågas lösning för landsbygdens vidkommande. Det är desto mera viktigt att framhålla detta, som hela frågan om domkretsarnas storlek och domstolsorganisation ej blott i principiellt avseende, utan jämväl med avseende på en verkligt genomförbar reform just är en av de många svårlösta frågor, varmed Processkommissionen får att handskas i sitt blivande betänkande. Skulle det anses lämpligt att såsom flerstädes i utlandet inrätta två slags underdomstolar, dels småmålsdomstolar, dels allmänna underdomstolar för de större målen, en fråga, som Processkommissionen givetvis ock bör utreda i sitt betänkande, synes än mindre skäl föreligga att redan nu utan att avbida Processkommissionens utredning avskaffa de smärre rådhusrätterna, som i avseende å ett betydande antal mål i verkligheten just äro ett slags småmålsdomstolar.

Med skäl anlägger därför ock Justitiekanslersämbetet i dess yttrande en mera vidsynt blick på denna fråga. Justitiekanslersämbetet uttalar (propositionen sid. 12—13) »att städernas privilegierade ställning torde anses innebära anspråk, att en stad icke mot sin vilja berövas sin egen jurisdiktion utan att starka skäl föreligga; en åsikt, som för övrigt förfäktats av statsrådet Nothin i hans arbete i Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten»; Justitiekanslersämbetet framhåller även, att en förläggning under landsrätt icke torde »böra påtvingas en mindre stad endast därför att dess rättsväsen skulle visa sig underlägset i jämförelse med det som *för närvarande* utmärker andra städer eller rikets domsagor, en jämförelse som för övrigt mera sällan kan göras fullt tillförlitlig». Justitiekanslersämbetet uttalar visserligen, att städerna, då Processkommissionens arbeten blivit slutförda, torde vara skyldiga vidkännas ganska avsevärda inskränkningar i sitt nu ifrågavarande privilegium för den händelse statsmakterna anse nödvändigt genomföra en förändrad domstolsorganisation i enlighet med Processkommissionens förslag. »Det synes då ock», till-

lägger emellertid Justitiekanslerämbetet »vara en rimlig fordran från städernas sida, att det föreligger ett organisationsförslag, som vunnit båda statsmakternas anslutning. Måhända invändes, att de mindre städernas förläggande under landsrätt är en tidskrävande förutsättning för det nya organisationsförslagets genomförande, men i så fall torde landsrättsförläggningen näppeligen vara den enda dylika förutsättningen; andra torde finnas, krävande kanske ännu längre tid för att genomföras. Och det synes icke a priori uteslutet, att dylika svårigheter kunna lösas genom att stadga en tillräcklig lång övergångstid för den nya organisationens trädande i kraft.»

Om de i propositionen ur allmän rättssvärdssynpunkt framförda skäl för nödvändigheten att nu tvångsvis genomföra landsrättsförläggning av småstäderna sålunda knappast synas tillräckliga, torde därjämte vid närmare granskning av propositionens innehåll framgå, att de för övrigt med hänsyn till frågans viktiga principiella innebörd ganska knapphändiga skäl, som anförts till stöd för åtgärdens behövlighet såsom förberedelse för genomförande av en rättegångsreform, icke heller de äro övertygande.

Å sid. 16 i propositionen framhålles härutinnan i huvudsak blott i största allmänhet, att vilken form än rättegångsreformen får, det dock lärer vara otvivelaktigt, att de mindre städernas domstolar icke komma att bibehållas, ävensom att denna förändring, i den mån icke för befattningshavarna vid dessa domstolar kan finnas användning i den nya domstolsorganisationen, vore ägnad att för statsverket medföra betydande kostnader i och för nämnda befattningshavares avlöande på indragningsstat.

Även om det må anses i största allmänhet vara riktigt, att småstädernas jurisdiktion kommer att upphöra vid rättegångsreformens genomförande, så är väl frågan i vilka fall och under vilka omständigheter landsrättsförläggning bör äga rum just en av de frågor, som riksdagen efter slutförandet av Processkommissionens utredning samt eventuellt ytterligare behövlig utredning har att taga ståndpunkt till. Därjämte saknas i propositionen alldeles utredning till stöd för påståendet, att *statsverket* skulle behöva belastas med omkostnader för avlöning på indragningsstat av de befattningshavare vid ifrågavarande domstolar, som ej finna användning i den nya rättegångsordningen. Olika alternativ härvidlag äro tänkbara, varom utredning förväntas i Processkommissionens blivande betänkande. Ja, det är ännu ens ej säkert, att dessa befattningshavare överhuvud taget måste sättas på indragningsstat. Hela tvångsförläggningsförslaget vilar ju på den förutsättningen, att dessa domstolar hava för få göromål; det låter sig därför, såsom ock Justitiekanslersämbetet i ärendet antytt, mycket väl tänkas, att ehuru vid antagande av en ny rättegångsordning stadgas, att viss stad skall tillhöra viss större domkrets, förslaget härutinnan skall träda i kraft först vid inträffad ledighet i borgmästarebeställningen i staden. Vad de med små belopp avlönade illiterata rådmännen angår, torde kostnaden ej spela någon nämnvärd roll, och de torde för övrigt säkerligen i de flesta fall finna användning i den stadsstyrelse, som efterträder den slojade magistraten. Någon verklig olägenhet av att den nya större domkretsen under ett begränsat antal år ej kommer att innesluta ifrågavarande småstad har ej påvisats; skulle

det göras gällande, att det nya rättgångsförfarande, som införes genom en rättgångsreform, ställer så stora krav på landets domare, att rättsskipningen i småstäder ej ens under några övergångsår kunde anförtros åt de nuvarande stadsdomarna i de mindre städerna, må väl härom med skäl sägas, att riksdagen bör ha all anledning att, innan förberedande beslut fattas, noggrant skärskåda ett förfarande, som ej kunde under något begränsat antal övergångsår få handhavas av yrkesjurister, om ock med mindre allsidig erfarenhet. Ty huru begripligt och lättillgängligt för den stora rättssökande allmänheten vore ett rättgångsförfarande, som man ej ens provisoriskt kunde låta dessa jurister handhava?

Huru man än ser denna sak, så synes det vara ett egendomligt sätt att framgå med en stor reformfrågas lösning att förutsätta, att riksdagen skulle redan nu, innan man vet, huru det blivande reformförslaget är beskaffat och innan man vet, huruvida riksdagen kommer att godkänna detsamma, vara villig att på en viktig punkt i förväg acceptera vissa preliminärt angivna utredningsresultat och fatta därmed sammanhängande beslut *mot* opinionen hos de befolkningar frågan avser och *mot* i vågskålen tungt vägande avstyrkanden från synnerligen auktoritativt håll samt *mot* vad som kan anses redan nu ådagalagt angående behovet av omedelbara åtgärder i frågan.

Knappast bärande synas de skäl för omedelbara åtgärder i saken vara, som stödjas därpå, att nytillkomna städer ej beviljats egen jurisdiktion samt att i avbidan på rättgångsreformen borgmästarebefattningarna hållas vakanta i en del småstäder. I förstnämnda hänseende må anföras, att de nya städer, som ej beviljats egen jurisdiktion, måhända gärna skulle vilja bekosta egen jurisdiktion, därest de finge, att det otvivelaktigt i vissa avseenden för dem är en olägenhet, att de ej hava egen jurisdiktion, samt att man i övrigt ej bör beröva den ene av honom innehavd rättighet därför, att den andre ej har samma rättighet. Vad de vakanta borgmästarebefattningarna angår, så är den i detta hänseende uppkomna situationen just en följd av den omständigheten, att vederbörande vid förarbetena för en rättgångsreform lagt alldeles för stor vikt vid den ingalunda ur rättsvårdssynpunkt centrala frågan om småstädernas jurisdiktion i stället för att inrikta reformarbetet på mera betydelsefulla och mera svårlösta sidor av ämnet. I detta hänseende torde med skäl böra åberopas vad Svenska stadsförbundets styrelse härutinnan anför:

»Önskemålen om en landsrättsförläggningsslag tillhöra helt och hållet processreformens område. Förberedelserna för denna reform hava nu — bortsett från äldre skeden — oavbrutet pågått sedan 1911 eller i ungefär tolv år, utan att någon för allmänheten tillgänglig plan rörande den domstolsorganisation, som eftersträvas, ännu blivit framlagd. Innan grundritningen till den nya ordningen åtminstone i sina huvuddrag blivit av statsmakterna fastställd och därmed någon hållpunkt vunnits bland annat i fråga om tiden för reformens förande ut i livet, kan svårligen av de mindre städerna begäras, att de annorledes än på frivillighetens väg skola frångå nuvarande, på uråldrig tradition vilande och av många bland dem såsom ett verkligt privilegium skattade system med egen domsrätt. Styrelsen vågar för sin del hålla före, att problemet om de mindre städernas in-

passande i en ny rättegångsordning angripits från oriktigt håll, då man årtionde efter årtionde med varjehanda medel sökt övertyga eller nödga enskilda städer eller grupper av sådana att i processreformens intresse avstå från sin jurisdiktion men aldrig på ett mera exakt sätt klargjort, vad som slutligen är avsett att sättas i stället och de fördelar ur städernas enskilda eller det allmännas synpunkt, som därav skulle vinnas. Skall frågan om städernas förhållande till processreformen kunna föras över den döda punkt, på vilken den i så lång tid varit stående, lär det bliva ofrånkomligt, att icke blott reformens allmänna konturer utan även dess positiva innehåll om utsikterna för dess genomförande preciserats. I avbidan härför synes städernas av gammalt bestående rätt att mot uppfyllande av därmed förbundna skyldigheter utgöra egna domkretsar böra lämnas orubbad.»

Slutligen förtjänar i detta sammanhang anföras vad tvenne framstående riksdagsmän av i övrigt så olika läggning som *H. L. Rydin* och *Sven Adolf Hedin* på sin tid i avgivna reservationer till 1883 års skatteregleringskommittés betänkande uttalat angående det redan då hörda påståendet, att ett upphörande av städernas jurisdiktion skulle underlätta den ifrågasatta reformen av domstolsorganisation.

Härom anför *H. L. Rydin* kort och gott, att kommittén »ej givit den ringaste antydning om den riktning, vari den ifrågasatta domstolsreformen bör utvecklas, vadan någon möjlighet att förutse, på vad sätt kommitterades förslag i detta hänseende skall komma att underlätta reformen, ej förefinnes».

Sven Adolf Hedin uttalar: »Kommittén känner lika väl som jag, hur länge frågan om en ny rättegångsordning varit å bane, och den vet lika litet som jag, huru många årtionden hon ännu skall vänta på sin lösning. Vid sådant förhållande synes mig ifrågavarande del av kommitténs motivering likt ett skatteromantiskt: 'så jag målar, ty så roar mig att måla'. Kommittén går ända därhän att undfägna Kungl. Maj:t med den nyheten i svenska historien, att 'städernas rådstuvurätter och magistrater och de senares ännu delvis kommunala karaktär hava utgjort ett av de förnämsta hindren' för den 'ombildning av vårt domstolsväsende', som länge skall hava varit ett önskemål. Jag trotsar kommittén och vem det för övrigt vara må att uppgiva, hur den 'ombildning' såg ut, som stötte emot nämnda 'hinder', på vad sätt detta hinder verkade vid strandningstillfället, och när olyckan ägde rum.»

Härefter synes det vara all anledning att något närmare än i propositionen sker skärskåda de konsekvenser för staten och de ifrågavarande städerna som ett bifall till förslaget om landsrättsförläggning skulle innebära. Frånsett den omständigheten, att enligt lagförslaget en noggrann och sålunda för statsverket antagligen ganska dyrbar utredning skall igångsättas, innan landsrättsförläggning kommer till stånd — varje som helst uppgift angående denna utredningskostnad saknas dock i propositionen — så bör det anmärkas, att städerna som bekant för närvarande själva bekosta bland annat sådana maktpåliggande bestyr som debitering, uppbörd och indrivning av kronoutskylder. Utredning saknas alldeles i propositionen, vilka ökade bördor härutinnan statsverket finge vidkännas genom landsrättsförläggningen i fråga. Åtskilliga av de i ärendet hör-

da länsstyrelser (se sid. 33 i propositionen) hava dock med eftertryck erinrat om denna sida av saken. Nu förutsätter visserligen lagförslaget, att Kungl. Maj:t endast efter en allsidig och noggrann prövning av alla på saken inverkan omständigheter skulle genomföra landsrättsförläggning, men det synes ej tilltalande, att riksdagen, även om den skulle vara benägen överlämna åt Kungl. Maj:t att i administrativ väg pröva dessa grannliga frågor ur övriga synpunkter, avhänder sig tillfället att överskåda de finansiella konsekvenserna för statsverket av landsrättsförläggning. Att denna statsfinansiella sida av saken jämväl sammanhänger med den svårlösta och ännu långtifrån utredda frågan om »städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten» är uppenbart. Nämda fråga, som upptagits till rent principiell utredning i förutvarande statsrådet Nothins förut omförmälda betänkande, är säkerligen av beskaffenhet att föranleda vittgående och för såväl staten som städerna ekonomiskt betydelsefulla uppgörelser, vilka därför torde böra av riksdagen prövas. Frågan har emellertid ännu knappast kommit över den principiella utredningens stadium, och det synes ej föreligga anledning att riksdagen låter dess lösning föregripas genom beslut i hithörande avseende, som Kungl. Maj:t med stöd av den nu ifrågasatta lagstiftningen ägde att i administrativ väg fatta i samband med förordnande om stads förläggande under landsrätt.

Vidkommande härefter de av förslaget berörda städernas intresse saknas i propositionen närmare utredning, i vilken utsträckning rättsskipningen i desamma genom landsrättsförläggning bleve mindre snabb och den nya domstolen mindre lättillgänglig för stadens befolkning. I proposition (sid. 20—21) omförmäler föredragande departementschefen, att han fullt avsiktligt avstått från att mera ingående än som skett uttala sig om »de olägenheter, som kunna vara förbundna med den särskilda jurisdiktionens upphävande», samt hänvisar till den noggranna utredning, som i varje fall skall föregå beslut om landsrättsförläggning. Uppmärksammas bör emellertid, att denna prövning enligt förslaget skall verkställas av Kungl. Maj:t i administrativ väg och att riksdagen alltså genom förslaget skulle avhända sig befogenhet att pröva, huru de yttre betingelserna för rättsskipningens utövande i vissa delar av landet anordnas. Att städerna själva hysa starka farhågor beträffande nämnda olägenheter, framgår av det energiska motstånd, som de resa mot landsrättsförläggning. De kunna i sådant avseende framhålla, att utsökningsväsendet, som nu i flertalet fall ombesörjes av deras magistrater, skulle överflyttas till länsstyrelserna, alltså en myndighet i en annan stad, och även propositionen synes medgiva, att detta är en olägenhet för dem. De kunna ock framhålla, att rättegångsmålen och ansökningsärendena, som nu upptagas av deras varje måndag sammanträdande rådhusrätter, skulle handhavas av måhända esomoftast å annan ort stationerade häradsrätter, vilka sammanträda med längre mellanrum. Även om det må vara sant, att genom 1918 års lagstiftning angående tremansting samt ändring i K. F. den $17/5$ 1872 angående gällande bestämmelser om häradsting, möjligheter skapats för en snabbare rättsvård å landsbygden, föreligger i propositionen ingen närmare utredning angående möjligheten att med hänsyn till förhandenvarande förhållanden faktiskt vidtaga sådana anordningar med avseende på rättsvården

i de domsagor, med vilka de ifrågavarande städerna skulle förenas, att de ej genom landsrättsförläggning komme i ett alltför försämrat läge i jämförelse mot för närvarande.

Slutligen förtjänar anmärkas, att i propositionen saknas närmare utredning till motivering av att Kungl. Maj:ts ifrågavarande befogenhet skulle avse just städer med en folkmängd, understigande 4,000 invånare. En dylik gräns är alldeles godtycklig. En stadsfolkmängd utgör intet exakt uttryck för antalet vid dess rådhusrätt handlagda mål och ärenden. Rättsstatistiken ådagalägger, enligt vad redan förut anförts, att vissa av de av förslaget berörda städerna äro så att säga mindre förtjänta att läggas under landsrätt än vissa andra städer, som ej falla under den föreslagna lagen, på grund av att deras folkmängd ej understiger 4,000 personer.

På grund av vad sålunda anförts, och enär enligt mitt förmenande varken ur allmän rättsvårdssynpunkt eller med hänsyn till en blivande rättegångsreform behov visats föreligga att redan nu åvägabringa föreslagna lagstiftning angående stads förläggande, mot dess samtycke, under landsrätt; enär propositionen icke lämnat tillfyllestgörande utredning angående de kostnader landsrättsförläggning vore ägnad att förorsaka statsverket och de olägenheter landsrättsförläggning skulle förorsaka de berörda städerna utan härutinnan i huvudsak hänvisat till den prövning, Kungl. Maj:t skulle i administrativ väg i varje särskilt fall förebringa; enär på sätt Justitiekanslersämbetet framhållit frågan om landsrättsförläggning mot stads vilja påkallar synnerlig varsamhet, vadan de ifrågavarande städerna böra få åtnjuta förmånen att få utveckla sina synpunkter även inför riksdagens forum; enär frågan, på sätt jag här ovan sökt visa i viktiga punkter föregriper de svårösta frågorna om genomförande av en rättegångsreform och om uppgörelser med avseende å städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten, samt landsrättsförläggning redan nu, såvitt visats, icke är behöflig såsom förberedelse för en allmän rättegångsreform, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte antaga följande

F ö r s l a g

till

L a g

om stads läggande under landsrätt.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

På framställning av vederbörande stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äger Konungen förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden förläggas under landsrätt.

2 §.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening i judiciellt hänseende med visst tingslag må föränleda.

3 §.

Vad i denna lag stadgas om stadsfullmäktige gäller, där sådana ej finnas, om allmän rådstuga.

Denna lag skall träda i kraft den 15 juni 1924.

Stockholm den 31 mars 1924.

Ad. Lindgren.

Tabell

utvisande år 1915 vid vissa rådhusrätter genom slutligt utslag avgjorda civila och kriminella mål.

A. Samtliga städer med mindre än 4,000 invånare.

	1.	2.	3.	4.	5 Summa av kol. 1 o. 3.
Lindesberg	41	6	327	27	368
Strömstad	38	19	220	17	258
Piteå	79	52	118	20	197
Laholm	66	18	113	16	179
Ulricehamn	36	21	141	19	177
Ronneby	86	6	91	10	177
Sölvesborg	67	11	108	18	175
Nora	14	5	155	13	169
Hedemora	68	5	93	16	161
Vadstena	23	10	134	11	157
Vimmerby	63	8	89	12	152
Söderköping	29	6	106	14	135
Skellefteå	72	9	43	9	115
Simrishamn	54	6	60	10	114
Marstrand	17	6	90	19	107
Torshälla	13	8	92	7	105
Skänninge	65	24	29	5	94
Kungsbacka	21	8	73	11	94
Kungälv	15	3	66	9	81
Askersund	21	3	60	13	81
Hjo	22	3	49	7	71
Sigtuna	37	13	33	12	70
Mariefred	15	0	49	10	64
Gränna	27	4	14	0	41
Säter	24	8	14	2	38
Trosa	25	1	8	2	33
Skånör och Falsterbo	15	7	15	3	30

B. Vissa städer med folkmängd, som ej understiger 4,000 invånare.

	1.	2.	3.	4.	5 Summa av kol. 1 o. 3.
Alingsås	44	5	303	39	347
Kristinehamn	57	18	283	27	340
Norrtälje	85	15	251	27	336
Visby	127	44	180	30	307
Skövde	98	27	202	18	300
Lysekil	55	16	241	26	296
Mariestad	63	17	209	21	272
Skara	63	11	197	32	260
Enköping	37	16	201	23	238
Köping	80	10	136	29	216
Arboga	16	2	175	18	191
Filipstad	62	13	114	16	176
Strängnäs	24	5	130	21	154
Åmål	56	8	89	3	145
Falkenberg	47	15	97	13	144
Motala	53	14	73	11	126
Vaxholm	48	14	41	7	89

Anmärkning: Kolumn 1 upptager hela antalet genom slutligt utslag avgjorda civila mål och växelmål, kolumn 2 hela antalet genom slutligt utslag avgjorda tvistiga civila mål och växelmål, alltså ej tredskovis avdömda eller omedelbart medgivna mål; kolumn 3 hela antalet genom slutligt utslag avgjorda kriminella mål; kolumn 4 viktigare kriminella mål, som avse brott eller förseelse mot strafflag (utom 11 Kap. 15 § och 18 Kap. 15 § Strafflagen), mot krigslag eller tryckfrihetsförordningen, ävensom mål angående andra brott eller förseelser, för såvitt någon varit i målet häktad; kolumn 5 summan av i kolumnerna 1 och 3 upptagna mål.

De i kolumnerna 2 och 4 upptagna mål äro sådana, som kunna hänföras till mera krävande uppgifter ur rättsskipningssynpunkt.

Tabellen är givetvis ej ett uttryck för den arbetsbörda, som åligger ifrågasvarande stadsdomare, enär dels konkursärenden och ansökningsärenden ej äro medtagna, dels stadsdomarne ifråga förutom rättsvärden ombesörja krävande administrativa och kommunala bestyr av olika slag.

Av tabellen torde framgå att med hänsyn till i kolumn 5 angivna summan av avdömda mål och i kolumnerna 2 och 4 angivna mera krävande mål skäl ej torde föreligga, varför exempelvis städerna Lindesberg, Strömstad, Piteå, Laholm, Sölverborg och Ulricehamn skulle före städerna Åmål, Arboga, Strängnäs, Vaxholm, Filipstad och Motala ifrågakomma att mot sin vilja förläggas under landsrätt.